

ձեռն ծովու զօրութեամբ բռնութեան
հոգմոյ տանին:

Մականթացութիւն ծովուց երկիցս պա-
տահի նմա յընթացս երկոտասան ժա-
մուց:

Բազմաթիւ ազգիւրք բզխին ի ժայ-
ռից եւ ի լերանց:

Գեան ի սաստիկ արագութենէ: Երբ
հոսի՝ ընկալեալ է զանուն Տիգրիսաց-
քանդի լեզուաւ Պարսից Տիգրիս նեա
անուանի:

Գեան Յորդանան ի բազում առա-
ջս բաժանի եւ ի ծով անդր հոսի:

Չուրն որպէս զերկիր ունի ինքեան
զբնակիչս որպէս են ձկունք:

Ի տեղի ուրից ձկանց տուեալ են փե-
տուրք: Երոց միջնորդութեամբ ի ջուրս
լուղան: Ծածկեալ գոլով թեփովք ա-
ծեն զփոքրիկ ձուս: Եւստի ելանեն ման-
րիկ ձկունք: Երբ իսկոյն լողան ի ջուրս
եւ գտանեն զօգտակարն ինքեանց զկե-
րակուր:

Ոչ ինչ կենդանի է բազմածին քան
զձկունս: Գորս ամենահաւաստի ապա-
յուցանեն տարեղք: Երոց անհաւատալի
բազմութիւնք ի զանազան գաւառաց
հիւսիտային ազգաց որսացեալ լինին
եւ ոչ երբէք կարեն նուազեցուցանել:

(Ի Երեմիայի) .

ՄԵԱԿԻ ՎԵՐԱԳԱՐՁԸ Ի ԹԻԻՆ 16.

Երչակ. Ի արեաւ ձեզ սիրելի Երամ.
երկի ոճտեղ էիք: Եւ ձեզ շատ պտրտեցի:
որ մի նոր բան պատմեմ. զիտեմ որ զուք

շատ սիրումէք այսպիսի նոր բաներ լսել եւ
խմանալը:

Երամ. Ի՞նչ կայ սիրելի, ասն խնդրեմ:

Երչակ. Եյս քանի օրուան Մշակը
կարդացել ես թէ ոչ:

Երամ. Սաստիկ զբազուած էի գործով՝
չկարողացի կարդալ:

Երչակ. Եփսոս որ չես կարդացել, եւ
նորա մէջ կարդացի մի քանի հրաշալի
յօդուածներ մանաւանդ «Վերագառ-
նանքը», հաւատացիր, որ ես իմ կեան-
քիս մէջ մի այդպիսի ազատ եւ նուրբ
մտքով յօդուած ամենեւին դեռ չեմ
տեսել:

Երամ. Ի՞նչ էր նիւթը:

Երչակ. Չես խմանում, ի՞նչ կլինի, էլի
մեր հոգեւորականութեան վերայ էր խօսում:
Նշմարիտ ասած մեր հոգեւորականու-
թեան զեռ շատ քիչ է այդպիսի յան-
դիմանութիւններ:

Երամ. Եյժմ քեզ մօտ Մշակ ունի՞ս,
խնդրեմ տուր կարդամ: (Եւ նում է
Մշակը եւ կարդում, եւ ապա խոր հա-
ւաչում):

Երչակ. Ի՞նչի համար ես այդպէս խոր
հաւաչում. կարծեմ քեզ փրայ մեծ
ներգործութիւն ունեցաւ այդ զրուածքը:

Երամ. Ի հարկէ շատ մեծ ազդեցու-
թիւն ունեցաւ ինձ վերայ այդ յօդուածը,
որովհետեւ Մշակը փոխանակ շինութեան՝
կործանման է աշխատում:

Երչակ. Ի՞նչ ես ասում:

Երամ. Ի՞նչ եմ ասում, դէ լսիր:—Սի-
րելի՛ կարծեմ եւ դու կվիայես, որ դու շատ
թոյլ ես ուսման մէջ. ի հարկէ եթէ տե-
ղեկութիւն ունենայիր մեր ազգի հին եւ նոր
կեանքից, եթէ ունենայիր փոքր ինչ ու-

սուսն, իսկոյն հասկանալով Մշակի խար-
դախ և մոլորեցուցիչ գրուածքի թունա-
ւոր զօրութիւնը, չէիր այդպէս շուտ հա-
մոզուել զօրա նենգաւոր խօսքերքին, ինչ-
պէս մի քանիսը մեր միամիտ երիտասարդ-
ներից, և չէր ձեզ և ձեզանմանների վերայ
այդպիսի սաստիկ տպաւորութիւն ունե-
նալ և թշնամացնել հոգեւորականութեան
հետ, կարծելով նոցա վնասակար անդամ
ազդութեան գլխին, ինչպէս ուսուցանումէ
Մշակը, այլ կտեսնէիք նորա՝ Մշակի զը-
րուածքը լի անպէտք մտքերով, կրքերով,
հակառակութիւններով, ինքնազոյւ-
թիւններով և հրատարակութիւն առանց
նպատակի և ուղղութեան: Մշակն էլ լաւ
իմանալով, որ մեր ազգի մէջ դեռ այնպէս
չէ արծարծուած ուսումն ինչպէս հար-
կաւորն է, այս պատճառաւ միամիտ սըր-
տերի մէջ իւր որոմը ցանկոյ յարմար մի-
ջոց գտանելով՝ կարծումէ դրանով կարող
է ազգի առաջն իւրեան ներկայացնել՝
իբրեւ լուսաւորիչ ոմն: Աւստի աշխատումէ
ներկայացնել ազգի առաջն հոգեւորակա-
նութիւնը՝ իբրեւ վնասակար գլուխ. որպէս
զի ազգը Մշակին միմիայն ծանաչէ լուսա-
ւոր գլուխ և առաջնորդ ամեն զործերի
մէջ և դառնայ դէպ ի նա (Մշակը) ասե-
լով. — «Խնդրումենք, ազաչում և պա-
ղատում ի սէր Աստուծոյ, որովհետեւ դու
այդպէս լուսաւոր մարդ ես, մեր հոգեւո-
րականութիւնն էլ մի խաւար անդամ
ազդութեան գլխին, վասնորոյ դու լեր մեր
առաջնորդը, հովիւը և մեղ ձգիր դէպ ի
քո ծանաչած լոյսդ, որ մենք խաւարի մէջ
չմեռանինք: Մշակը սպասումէ սորա,
բայց ամենեւին այս չի տեսնել, կարելի է
երազել մէջ տեսնել կոտորուած իւր

այս ցանկութիւնը, սորա խօսք չունիմ,
բայց ուրիշ ժամանակ լաւ կանէր, որ
ամենեւին այդ մասին յոյս էլ չունենար
և իւրեան չչարչարէր այդ մասին անգամ
մտածելով:

Արշակ. Ես այդ ասածներիդ ամենեւին
չեմ համոզվում, որովհետեւ ես ինչքան
մտածումեմ, որ Մշակի ասածները ծըշ-
մարիտ են՝ օրինակ. — միթէ՞ ոչխարները
առանց հովուի կարող են արածելու փոր-
ձեր փորձել, ինչպէս ասումէ Հայկոր-
դին, ես այս բանս հաստատ գիտեմ և
ամենավերջի ուսմիկ մարդն էլ գիտէ, և
չի էլ տեսնուած, որ ոչխարները առանց
հովուի կարողանան անվնաս արածել, այս
անկարելի բան է, ուրեմն Մշակի միտքը
այնպէս չէ՝ ինչպէս դուք էք կարծում,
այլ նա ուղիղ է և ուղիղ է նորա խօս-
քերը մեր հոգեւորականութեան մասին:

Արմ. Սիրելի, շատ լաւ էք ասում
Հայկորդու սխալ դատողութեան մասին,
եւ էլ քեզ հետ համաձայն եմ, բայց
Մշակի այդ մասին գրածն էլ հասկացիր,
որ աւելի ևս հաստատումէ Հայկորդու
խօսքը ասելով. — «Ի՞նչ զարմանալի բան
է, որ ոչխարները ոչ թէ միայն իւրեանք
իւրեանց են սկսում արածել, բայց և
փորձեր են փորձում իւրեանց հովիւնե-
րին էլ արածել, և այլն:» Դու ինքդ
վկայեցիր, որ այս սարսափելի սխալմունք է
և անկարելի բան, որ ոչխարները իւրեանք
առանց հովուի կարողանան արածել:
Բայց Մշակը այս բանիս այնքան հաւա-
նումէ, որ զարմանալի բան չէ համա-
րում, մանաւանդ պնդումէ՝ որ ոչխար-
ները կարող են հովիւներին էլ արածա-
ցնելոյ փորձել փորձել և ոչ միայն իւ-

բեանք արածել: Ահա այս խօսքերի մէջ տեսնուումս թէ որպիսի ատելութիւն, կըբոս հոգի է երևում: Այս հոգին Մըշակի հոգին է: Այս խօսքերով չէ բաւականանում յայտնել իւր հոգւոյ կեղտոտութիւնը, աւելացնումէ և այս, « բաւական է վեղար կամ Կափու-Կայ գլխին ծածկել ոչխարից հովիւ դառնալոյ համար, »: Մի թէ ուսումնական կոչուած մարդը այդպիսի խօսք կխօսի՝ ինչ որ խօսումէ մեր լուսաւորուած Մշակը. եթէ ոչխարի գլխին վեղար դնելով ոչխարը հովիւ դառնար, նախ շատ լաւ կլինէր փորձ փորձել իւր (Մշակի) վերայ. Մշակի գրտակը դնել մի ոչխարի գլխի, եթէ ոչխարը խմբագիր դառաւ՝ անշուշտ պիտի հաւատանք, որ ոչխարը վեղար ստանալով հովիւ կդառնայ. այժմն այս բանը մնացել է Մշակի փորձառութեան վերայ: Այսպիսի կըբոս խօսքը ամենաստոր աւելի անգրագէտ հայն անգամ չէ խօսում, որովհետեւ նա կարողանումէ մտածել և հասկանալ, որ ոչ թէ միայն իւր համար ամօթ և նախաախնքն է իւր հոգեւոր հօր այդպիսի ծաղրական բառերով այպանել, այլ և ընդդէմ է Յիսուսի հրամանին. — « Ով ձեզ կանարգէ՝ ինձ կանարգէ, » Այս լսելով Մշակը անպատճառ ծաղր է անելու ասելով. — « Սա ևս հոգեւորականաց համար անսխալութիւն է քարոզում, »: Խեղճը չէ հասկանում, որ ես այս քանի խօսքերով ոչ թէ նոցա անսխալ եմ դաւանում, այլ Քրիստոսի աշակերտութեան պաշտօնի մարդիկ: Խեղճը չէ հասկանում իւր հոգեւոր հայրերի նշանակութիւնը, այլ դոցա ընդունելով՝ իրրեւ մի պաշտօնական մարդ, անտանձ

բերանով ինչ ուզումէ խօսումէ, որ անգամ ամենացած մարդոց ասելն անկարելի է այժմեան ժամանակի մէջ: Մշակը լաւ իմանալով միայն այս, որ հոգեւորականք Փրկչի հրամանին համաձայն պիտի հալածուին, մանաւանդ իւրեանց ազգիցն և ուրախութեամբ պիտի տանն իւրեանց վերայ ամենակերպ հալածանք, ուստի աներկիւղ՝ ազատ կերպով հալածումէ նոցա, և եթէ լինի մէկն հարցանի ի՞նչի համար էք այդքան հալածում հոգեւորականութեան, Մշակը պատրաստ է պատասխանել, որովհետեւ դժբաժնիստութիւն, հալածելով փորձումիս տեսնել՝ արդեօք ուրախութեամբ տանումեն այդ հալածանքները առանց տըրտնջիլոյ՝ թէ ոչ: Իաց ի սորանից, Մշակը որովհետեւ իւր սքանչելի ուսումն ստացել է Աւրոպայ և իւր ուսման մեծ զօրութիւնը նրանումէ կայանում, որ շատ լաւ գիտէ Ազգիպտական կուռքերի պատմութիւնները և նոցա խորհրդաւոր մեկնութիւնները, ինչպէս ասումէ. — « Օղբիս գլխիցն էն գոյացել հոգեւորական, իսկ աշխարհական պանդխտ, » ուստի եթէ Մշակին թոյլ տաս՝ կանդի իւր լուսաւոր մտքերի վերայ և զանազան փաստերով կհաստատի թէ մեր աստուածը՝ Ազգիպտական աստուածնիւն են, որովհետեւ նորա մէջն է ինքն կրթուել և կարծումէ թէ հենց ուղիղը իւր գիտացածն է. ինչպէս որ այժմ իսկ պնդումէ, թէ Աւսաւորչի Ակիզեցին ի սիղբանէ այնպէս չէր ինչպէս այժմ. — Ապիսկոպոսները պիտի կին ունենան, պատկերները չպիտի լինին Ակիզեցում և այլն և այլն: Սորա պատճառը նա է, որ ինքն կրթուել է Աւրոպայ և

կարծումէ թէ Լուսաւորչի Ակեղեցին ի սկզբանէ մի քանի Աւրոպական Ակեղեցւոյ պէս էր, Ապիսկոպոսներն էլ նոցա պէս կանամբի: Ողորմելի Մշակը չէ տեղեակ, որ մեր Լուսաւորիչը պսակուած էր նախ քան հոգեւորական կոչում ստանալն. ստանալով Հայրապետութիւն, նա թողից կին, որդի և ամեն բան, առաւ Յիսուսի խաչը և գնաց նորա ետեւից: Մեծ բաղդաւորութիւն էր մեզ համար, որ մեր լուսաւորուած Մշակը թողէր կին, որդի և այլն (եթէ ունի), առնէր Քրիստոսի Խաչը և գնար նորա ետեւից: Ի հարկէ եթէ մեր հոգեւորականութիւնը արգելէր Մշակին իւր այս նպատակի մէջ, երեւի նա հարազատ զաւակ չէ Լուսաւորչին, ուրեմն հարկաւոր է լսել Մշակի քարոզութեան. բայց որովհետեւ և այժմ իսկ մեր Ակեղեցին այդպիսեաց շատ սիրով է ընդունում, ուրեմն մեր Ակեղեցին Լուսաւորչի հարազատ Ակեղեցին է, իսկ Մշակն է նորա անհարազատ զաւակը: Աւորովհետեւ ինքն իսկ Մշակն ասումէ. — «Աղուց Մշակը բարձրացրել է իւր դրօշակը, որի վերայ գրած է վերադառնանք մաքուր սկզբնական Լուսաւորչի Ակեղեցւոյն: Եւ այժմ արդէն յարմար ժամ է: Մշակը, որ ցանկանումէր վերադառնալ գէպ ի Լուսաւորչի Ակեղեցին առանց իմանալոյ նորա սկզբնական մաքուր նշանակութիւնը, այժմ լաւ հասկանալից յետոյ, զէ՛ թող իւր ասածի համաձայն վերադառնայ աշխարհասիրութիւնից գէպ ի ուղղափառ կրօն մեր:

Երբեք. Հատ ուղիղ է ասածներդ, ես այժմ սիրով համոզվում եմ, որ Մշակը կրքից և Աւրոպական կրթութիւնից

ստիպուած կարծում է լինել Հայոց Ակեղեցւոյ սկզբնական գրութիւն Աւրոպացւոց պէս, բայց միթէ՞ վատ է ասում Մշակը, որ Աւետարանը չի հարկաւոր 20 կոպէկից աւելի գնահատել, որ ամենայն մարդ կարողանայ առնել կարգալ և հասկանալ:

Երբ. Մշակի այդպիսի խօսքերը ոչ թէ մի ուրիշ բաներ են, եթէ ոչ մի ատելութեան նշաններ գէպի հոգեւորականութիւնը. միթէ Մշակը չգիտէ, որ Աւետարանը՝ յորում գտանվում է ոչ պակաս քան հարիւր թերթ թուղթ, այնպէս էլ նորա կողմը և ուրիշ նորա ծախսերը, չէ կարելի գնահատել շա՞րք 20 կոպ: Եթէ մի Աւետարան գրեւորուած շա՞րք 20 կոպ. Մշակ լրագիրը համեմատելով ծախսի և ամեն հանգամանքներով Աւետարանի հետ՝ պէտք է ելի՝ իրաւունք գնահատել, զէ՛ թող լինի գոնեա շա՞րք 5 կոպ. մանաւանդ, որ Խմբագիրն ինքն կարողութեան տէր մարդ է և գրանով մեծ ծառայութիւն կանէր ազգին: Ուրեմն զէ՛ թող Մշակը վերադառնայ ատելութիւնից գէպ ի սիրելութիւն:

Երբեք. Ասածներդ ոչ թէ միայն ճիշմարիտ են, այլ և գովութեան արժանի, բայց խնդրեմ պատմես ինձ թէ ի՞նչ մտքով է Մշակը ասում. — «Պէտք է վերադառնալ այն ժամանակներն, որ հոգեւորականութիւնը իւր մտաւոր զարգացմամբ ժողովրդի զաւրգացման մակերեւոյթից աւելի բարձր էր ելն», : Եթէ այս այսպէս է:

Երբ. Սիրելի, Մշակի ամենայն գրուածք երբ առնես իւր հեղինակի անձ-

նականի վերայ՝ այն ժամանակ աւելի լաւ կհասկանաս դորա զօրութիւնը, որ Մշակը նորա համար է այդպէս ասում, որ ինքն էլ աշխարհական է, ուրիշն ինքն աւելի բարձր է ուսմամբ քան հոգեւորականութիւնը՝ և ինքն է միմիայն այդ կոչման արժանի, բայց չէ ցանկանում մտանել յայդ կոչումն ցորչափ որ իւրեան չունի արժանաւոր ընկերներ այսպէս նորա ամեն աշխատութիւնը այն է՝ որ իւրեան բարձրացնի ամենից։ Ի հարկէ, եթէ նա այդպիսի գաղափար չունենար՝ կմտածէր, որ մենք մի երեք չորս մարդ ունինք Մոսկվայ, Պետերբուրկ (դո՛ւս էլ իդերաւանք էն Մշակէ կարծիքով), մի երեք չորս մարդ ունինք Տիֆլիս, մի երեք չորս Ղարաբաղ և միւս մանր քաղաքներում, թող ուրիշն ընդ ամենն լինի հարիւր, երկու հարիւր՝ վերջապէս հազար հոգի աշխարհականներից, որ ժառանգում են թէ լաւ թէ վատ ուսումնական անուն, իսկ մնացեալներն էլ մեր հասարակութեան յայտնի է ամենին, որ այնքան անգրագէտ են, որ ոմանք հազիւ են կարողանում կարդալ մի որ և իցէ հրատարակութիւն և կարդացածներն էլ զանազան կերպի են հասկանում՝ առանց որոշելոյ նորա հոգին՝ չար և բարի կողմն։ Ինչպէս դու, սիրելի եղբայր, կարդացել ես Մշակը և հաւատացել նորա՝ իբրեւ տպագրուած մի բան, կարծել ես թէ այդ գրուածը անկեղծ և հաւատարիմ ազգասիրի աշխատութիւն է։ Ի հարկէ մտածել ես՝ եթէ վնասակար բան լինի՝ չէ կարելի տպագրել, բայց չես կարողանել հասկանալ, որ շատ և շատ բաներ

կարելի է տպագրել, բայց շատ և շատ քիչ բաների կարելի է հաւատալ և ընդունել՝ և ոչ ամեն գրուածների։ Բայց հոգեւորականք այսպէս չեն, տասից մէկն հազիւ թէ տղէտ և անօգուտ են, իսկ մնացեալները բաւականին լաւ հասկանում են մտածել, դատել, դատարարակել հասարակութիւնը։ Բաց ի դոքանից՝ հոգեւորականք ուրիշ ազգ չեն՝ և աշխարհականք ուրիշ, ինչպէս բաժանում է Մշակը միւսը մէկից՝ մէկին յիմար ասելով՝ միւսին իմաստուն, այլ մի և նոյն ազգից են և միեւնոյն ազգի զաւակները, աշխարհականաց լուսաւորութիւնը վերաբերում է հոգեւորականութեան, հոգեւորականաց լուսաւորութիւնը աշխարհականաց, մէկի բաղտաւորութիւնը միւսի համար ուրախութիւն է, ինչպէս հօր և որդւոյ մէջ, հոգւոյ և մարմնոյ մէջ, և ոչ կիրք, նախանձ, ինչպէս տեսնվում է Մշակի մէջ։

Ելլա՛ւ. Ես աներկբայ այժմ համոզուեցայ, որ Մշակը ոչ թէ միայն անօգուտ, այլ և վնասակար հրատարակութիւն է։

Երա՛ւ. Քեզ յայտնի է, որ մեր ազգի կործանման սկզբնապատճառը հպարտ անմիաբանութիւնն էր և ատելի նախանձը, և թէ իսկ այժմ՝ մեր ազգը որքան և որքան մեծ կարօտութիւն ունի սիրոյ և միաբանութեան։ Ելժմեան դարի մէջ՝ օգտակար կասուի այն հրատարակութիւնը՝ որ ազգի մէջ սէր՝ միաբանութիւն, խոնարհութիւն և քաղցրութիւն սերմանի և ոչ երկպառակութիւն և հակառակութիւն։ Մշակը այն օրից որ սկսեց հրատարակութիւնը՝ ըս-

կսեց երկպառակութեան ոգին մոցնել ազգի մէջ: Հոգեորականութիւնը, որ միակ մնացած մեր միութարութիւնն է՝ որոշեց աշխարհականներից, հոգեորականաց ազգի առաջև ներկայացրեց՝ իրբե մնասակար անգամք աղգութեան գլխին: Հայոց Ակեղեցւոյ պարզութիւնը համարեց նա խառն նորանոր ծէսերով, որով կարծեց սիրոյ և քաղցրութեան թիւը կտրել հոգեորականաց և աշխարհականաց մէջ: Ազգի ուսումնականաց անուանեց նա կղերական, կղերականաց էլ **ԳԳԷԳ**: Մի խօսքով լաւ բարի քարոզեց, Բարին չար, յեմարին իմաստուն, իմաստունին յիմար, արժանաւորին անարժան, անարժանին արժանաւոր ելն, ելն: Այսպիսի հրատարակութիւնը արդեօք կարելի է անուանել օգտակար: Այսպէս ի սկզբանէ անտի մեր ազգի թշնամիք իւրեանցից են գնացել և աղգասիրական անուամբ մոլորացրել են շատերին, ինչպէս այժմ անում են բողոքականք: Աւետարանը ձեռքները առած փողոցներում, հրապարակներում, զանազան անկիւններում *) պարզամիտ մարդոց իւրեանց գլխին հաւաքած մոլորացնում են նոցա, ասելով. — «Այս ինչ բանը Աւետարանում կայ, այս ինչը չկայ. հիշատարութիւնը աւետարանում կայ,

բայց ժողովարութիւնը չկայ, հակառակութիւն աւետարանում կայ, բայց սերը միութիւնը չկայ: Այս պատճառաւ Աւետարանը մէջ տեղ զբաժ ամենայն ուժով հակառակութիւն են անում մինչև որ մի խեղճ և ողորմելի միամիտ քրիստոնէի մոլորացնում են՝ Վերաբարձին բաժին բաժին անելով. ելն: ,, Այսպիսեաւ մոլորացնում են միամիտներին հաւատացնելով նոցա, որ ամենեւին իւրեանք քրիստոնեայ չեն և նոցա ամենեւին փրկութիւն չկայ մինչև չմոլորուին և բողոքականութիւն չընդունին:

Այս բոլոր մեր խօսակցութիւնը պիտի ողորկուի «Աւաբարձ», պատուական լրագրին խնդրելով շնորհ ի տպագրութիւն, որովհետև առաւել լռելն լաւ է:

Աւաբ. Այս խորհուրդ չեմ տալ այս խօսակցութիւնների տպագրութեան, որովհետև Մշակը խայտառակութիւններ կանի հազար և մի տեսակ ֆելեթներով, որով կպակասի մեր յարգանքը միամիտ հասարակութեան առաջև:

Աւաբ. Սիրելի, դուք շատ և շատ սխալվում էք այդ մոքով. մի՛թէ մարդ իւր անձնական յարգանքին պիտի զոհի Ազգի և Ակեղեցւոյ յարգանքը, այդ անելով մենք ևս կդառնանք Մշակի, այլ անշուշտ պէտք է աղաչել «Աւաբարձին» որ իւր պատուական թերթերի մէջ տեղ տայ այս մի քանի խօսակցութեան, որովհետև նա (Մշակը) կխայտառակի ազգի առաջին՝ որ իւր կրքերից սափապուած բան կխօսի և ոչ ճշմարտութիւնից: Ճշմարտութիւնը միշտ յաղթող է և պիտի յաղթէ: Սիրելի, ամենայն մարդ կարող է շատ բան խօսել և շատ բան

(*) Թէ ինչպէս ես գնացի Բաքուայ քաղաքի բողոքականաց ժողովարանի թէ ինչեր նկատեցի նոցա մէջ, թէ ինչպէս երկու անգամ՝ քարոզչի ժողովարանում ցոյց տալով Լուսաւորչի Եկեղեցւոյ սրբութիւնը, բողոքականաց մոլորութիւնը և նոցա ուղղութեան միջոցները՝ ելն, ելն այս ամենս մանրամասն կգրեմ ուրիշ ժամանակ:

գրել. ասուած է. — «Եթէ լաւ
չկարողանամ խօսել, վատը խօսկայ:»,
Բայց բանը խօսելոյ և գրելոյ վերայ չէ,
բանը նորա նիւթի վերայ է: Ազգը միշտ
պահանջում է «էր, Դաւթան-Լիւն, Կապ-
ու-Լիւն, պապէ- Ժնուայ, պապո-ա-որայ
ևլն: Բայց ես միշտ խնդրում եմ և պի-
տի խնդրեմ իմ եղբայրներից առաւել
քան զամենեւեան, — Էլիւ-Լիւն և «էր,
որ այս երկու սկզբնական աղբիւրներիցն
են բղխում երանութեան և կենդանու-
թեան ջուրը:

Ա Ր Ա Մ

4-2 Բ-2-Է-Է 1876 -Է

Ի Վ. Բաթո-

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ն Ո Ւ Ե Ր

Ն. Նախիջեւանցի դերձակ Մեծարգոյ
Պ. Պողոս Ծերոնեան Մաղաքեանց ի նը-
պաստ Ս. Գէորգեան ձեմարանի Մայր
Աթոռոյս Կառն և հինգ ուրբի նուիրած
լինելով՝ յատուկ շնորհակալութեամբ
կհրատարակեմք ի գիտութիւն մերազ-
նէից:

ՓՈՐՁ ՀԱՆԴԷՍ.

Ինչպէս կանխաւ ծանուցեալ էր, մեր
Ազգային լրագրութեան մէջ Ազգային
և Գրականական ՓՈՐՁ անուն եռամ-

սեայ մի հանդէս եւս յաւելացաւ, որոյ
առաջին թիւը շնորհակալութեամբ ըն-
կալանք:

Փորձոյ Խմբագիր - հրատարակիչն է
Մեծապատիւ Պ. Արգար Յովհանէսեան՝
եւ ըստ մեծի մասին ազնիւ եւ եռան-
դուն անձինքներէ բաղկացեալ աջակից
օգնականներ ունի: — Փորձոյ տարեկան
բաժանորդագինն է ամենայն տեղ 10
ռուբլի, եւ հրատարակութիւնը տարւոյս
Յուլիս ամսէն սկսած է եւ երեք ամիսը
մի անգամ ի յոյս պիտի գայ:

Փորձոյ առաջին թիւը կարող է գրա-
ւական դառնալ՝ որ նա օրինաւոր հայ-
կաբանութեան պիտի հետեւի եւ ըստ
բաւականին փորձառու՝ հեռատես եւ
ողջամիտ միանգամայն բարենախանձ
բովանդակութեամբք պիտի փայլի Հայ-
կական լրագրական ասպարիզին մէջ,
հասուն եւ լուրջ գիտողութեամբք եւ
ազգօգուտ տեսութեամբք պիտի յաճա-
խէ կարօտ միտքերը մշակել եւ զարգա-
ցնել, միանգամայն օտարոտի եւ ցնորա-
կան գաղափարներով տոգորուած մոլո-
րեւոց գեղեցիկ փորձ տալ՝ գիտնալով որ,
մեր լրագրութեան պարզած կամ պար-
զել ջանացած ամեն նպատակ՝ տեսու-
թիւնք եւ աշխատութիւնք Հայոց վիճա-
կի եւ դրութեան համաձայն չափելով
եւ կշռելով պիտի արտայայտուին,
զգուշանալով միանգամայն՝ զի մեր կա-
րողութենէ վեր եւ մեր Հայոց դրութեան
խաղառ անյարմար՝ յանդուգն եւ վտան-
գաւոր ընթացիւք գահալէժ արգասիք-
ներ չծնանին: